ព័ត៌មានបន្ថែម និង ធនធានផ្សេងៗទៀត

គោលគំនិតជាគន្លឹះមួយចំនួន

ភេទ: សំដៅទៅលើភាពខុសគ្នាខាងជីវសាស្ត្ររវាងមនុស្សប្រុស និង មនុស្សស្រី ដែលមានលក្ខណៈដូចគ្នា និង ត្រូវបានកំណត់ពីកំណើត។

យេនឌ័រ: សំដៅទៅលើមុខងារ និង ការទទួលខុសត្រូវរបស់មនុស្សប្រុស-ស្រីនៅក្នុងគ្រួសារ សង្គម និង វប្បធម៌របស់យើង។ គោលគំនិតយេនឌ័រក៏រួមបញ្ចូលទាំងក្តីរំពឹងទាំងពួងទាក់ទងនឹង ចរិតលក្ខណៈ កាយ-សម្បទា និង អាកប្បកិរិយា របស់បុរស និង ស្ត្រី (ភាពជាបុរស និង ភាពជាស្ត្រី)។

មុខងារ និង ក្តីរំពឹងទាំងនេះកើតចេញពីការរៀនសូត្រ។ មុខងារ និង ក្តីរំពឹងទាំងនេះអាចប្រែប្រួលទៅតាមពេលវេលា និង មានលក្ខណៈខុសគ្នាក្នុងវប្បធម៌មួយ និង ពីវប្បធម៌មួយទៅវប្បធម៌មួយទៀត ។ គោលគំនិតយេនឌ័រនេះមានសារៈសំខាន់ណាស់សំរាប់ជួយដល់ការវិភាគយេនឌ័រដោយធ្វើការឆ្លុះបញ្ចាំងពី ពីរបៀបដែលបង្កើតឱ្យមានស្ថានភាពមិនស្មើគ្នារបស់ស្ត្រីនៅក្នុងសង្គម។ ទោះជាយ៉ាងនេះក៏ដោយ ស្ថានភាពមិនស្មើគ្នានេះអាចមានការកែប្រែ ឬ លុបបំបាត់ចោលបាន មិនដូចជាការកំណត់ខាងជីវសាស្ត្រនោះទេ។

ការវិភាគយេនឌ័រ: គឺជាការប្រមូល និង វិភាគព័ត៌មានអំពីភាពលំអៀងខាងភេទ។ បុរស និង ស្ត្រី បំពេញមុខងារផ្សេងៗគ្នា។ ការនេះធ្វើឱ្យបុរស និង ស្ត្រីមានបទពិសោធន៍ ចំណេះដឹង ទេពកោសល្យ និង តំរូវការផ្សេងៗគ្នា។ ការវិភាគយេនឌ័រគឺស្វែងយល់ពីភាពខុសគ្នាទាំងនោះ ដើម្បីជួយគោលនយោបាយ កម្មវិធី និង គម្រោងនានាក្នុងការកំណត់ និង បំពេញតម្រូវការខុសៗគ្នារបស់បុរស និង ស្ត្រី។ ការវិភាគយេនឌ័រក៏ចូលរួមសំរួលការប្រើប្រាស់ចំណេះដឹង និង ជំនាញដ៏ប៉ិនប្រសប់របស់បុរស និង ស្ត្រីផងដែរ។

ទិន្នន័យពីភាពលំអៀងខាងភេទ: គឺជាទិន្នន័យដែលគេបានប្រមូល និង រៀបចំកត់ត្រាដោយឡែកពីគ្នា អំពីបុរស និង ស្ត្រី។

Guide.qxp 1/03/2005 4:10 PM Page 35

ការបញ្ជ្រាបយេនឌ័រៈ ធ្វើឡើងដោយផ្អែកលើការវិភាគយេនឌ័រ ។ ការបញ្ជ្រាបយេនឌ័រ គឺជាយុទ្ធសាស្ត្រមួយសំរាប់ប្រែក្លាយការព្រួយបារម្ភ និង បទពិសោធន៍របស់បុរស និង ស្ត្រីឱ្យទៅជាផ្នែកដ៏សំខាន់សំរាប់អនុវត្តតាមដានត្រួតពិនិត្យ និង វាយតំលៃគោលនយោបាយ និង កម្មវិធីនានាក្នុងវិស័យនយោបាយ សេដ្ឋកិច្ច និង សង្គម ដើម្បីឱ្យស្ត្រី និង បុរសទទួលបានផលប្រយោជន៍ស្មើៗគ្នា។ គោលដៅចុងក្រោយ គឺធ្វើឱ្យសំរេចសមភាពយេនឌ័រ។

សន្ទស្សន៍សមភាពយេនឌ័រគិតជាតួលេខ (GPI) សំរាប់វិស័យអប់រំ : គឺជាសមាមាត្រនៃអត្រាចេះអក្សររបស់ក្មេងស្រីជំទង់ជាមួយនឹងអត្រាចេះអក្សររបស់ក្មេងប្រុសវ័យជំទង់ ដែលវាស់ពីការរីកចំរើននៃសមភាពយេនឌ័រលើការអប់រំ និង ឱកាសរៀនសូត្ររបស់ស្ត្រី ប្រៀបធៀបនឹងឱកាសរៀនសូត្ររបស់បុរស ។ សន្ទស្សន៍នេះក៏អាចប្រើជាអាំងឌីកាទ័រដ៏សំខាន់សំរាប់ផ្តល់សិទ្ធិអំណាចដល់ស្ត្រីក្នុងសង្គមផងដែរ។

សមភាពយេនឌ័រៈ មានន័យថា ស្ត្រី និង បុរសមានឱកាសស្មើៗគ្នា ដោយទទួលបាននូវសិទ្ធិជាមនុស្សពេញលេញ និង ឱកាសស្មើគ្នាក្នុងការរួមចំណែកចំពោះ និង ទទួលផលពីការអភិវឌ្ឍសេដ្ឋកិច្ច សង្គម វប្បធម៌ និង នយោបាយ។

ដូចនេះ សមភាពយេនឌ័រ គឺជាការឱ្យតម្លៃស្មើគ្នារបស់សង្គមទៅលើភាពដូចគ្នា និង ភាពខុសគ្នារបស់បុរស និង ស្ត្រី ក៏ដូចជាទៅលើតួនាទីផងដែរ ។ សមភាពយេនឌ័រនេះ គឺសំដៅទៅលើភាពជាដៃគូពេញលេញរបស់បុរស និង ស្ត្រីនៅក្នុងគេហដ្ឋាន ក្នុងសហគមន៍ និង ក្នុងសង្គម ។

សមធម៌យេនឌ័រៈ គឺជាដំណើរការធ្វើឱ្យមានភាពយុត្តិធម៌សំរាប់បុរស និង ស្ត្រី ។ ដើម្បីធានាភាពយុត្តិធម៌ ត្រូវចាត់វិធានការសមស្របនានាដើម្បីប៉ះប៉ូវលើការខាតបង់ខាងប្រវត្តិសាស្ត្រ និង សង្គម ដែលរាំងស្ត្រី និង បុរសពីការបំពេញការងារក្នុងកន្លែងធ្វើការ។ សមធម៌ គឺជាមធ្យោបាយ ចំណែកសមភាព និង អ្វីដែលកើតចេញពីសមភាព គឺជាលទ្ធផល។

ការផ្តល់សិទ្ធិអំណាចៈ គឺនិយាយពីការគ្រប់គ្រងជីវិតរស់នៅរបស់បុរស និង ស្ត្រី ពោលគឺកំណត់ផែនការជីវិតរបស់គេផ្ទាល់ ការស្វែងរកជំនាញកសាងទំនុកចិត្តផ្ទាល់ខ្លួន ដំណោះស្រាយបញ្ហា និង ការអភិវឌ្ឍគំនិតពឹងផ្អែកផ្ទាល់ខ្លួន ។ គ្មានមនុស្សណាម្នាក់អាចផ្តល់សិទ្ធិអំណាចដល់មនុស្សម្នាក់ទៀតឡើយ គឺមានតែបុគ្គលម្នាក់ៗប៉ុណ្ណោះ ដែលអាចធ្វើឱ្យខ្លួនឯងមានសិទ្ធិ

---

១. សូមមើល UN’s Economic and Social Council (ECOSOC) conclusions 1997/2.

អំណាច ដើម្បីធ្វើការជ្រើសរើស ឬ សំដែងមតិ៕ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក៏ដោយ ស្ថាប័ននានា ដែលរួមមានទាំងទីភ្នាក់ងារកិច្ចសហប្រតិបត្តិការអន្តរជាតិ អាចជួយដំណើរការទាំងឡាយ ដែលអាចធ្វើឱ្យមានភាពរឹងមាំនៃការផ្តល់សិទ្ធិអំណាចផ្ទាល់ខ្លួនរបស់បុគ្គលម្នាក់ៗ ឬ មនុស្សជាក្រុម៕

ការបែងចែកពលកម្មតាមយេនឌ័រ គឺជាលទ្ធផលនៃការបែងចែកការងារក្នុងសង្គមនីមួយៗក្នុងចំណោមបុរស និង ស្ត្រី ទៅតាមអ្វីដែលគេគិតថាសមស្រប ៕

ស្ត្រីក្នុងការអភិវឌ្ឍ *(WID)*៖ យុទ្ធសាស្ត្រស្ត្រីក្នុងការងារអភិវឌ្ឍមានគោលដៅបញ្ចូលស្ត្រីទៅក្នុងដំណើរការអភិវឌ្ឍដែលមានស្រាប់ ដោយឱ្យស្ត្រីធ្វើការងារសមស្រប៕ ជាធម្មតា ស្ត្រីគឺជាអ្នកទទួលផលប្រយោជន៍ប្រយោល ក្នុងគំរោងស្ត្រីក្នុងការងារអភិវឌ្ឍ ដែលជាញឹកញាប់ ជួយស្ត្រីឱ្យក្លាយទៅជាអ្នកផលិតដែលមានសមត្ថភាព និង ជួយលើកកំពស់ប្រាក់ចំណូលរបស់ស្ត្រី ៕ ទោះបីជាគំរោងស្ត្រីក្នុងការងារអភិវឌ្ឍជាច្រើនបានលើកកំពស់សុខភាព ប្រាក់ចំណូល ឬ ធនធានក្នុងរយៈពេលខ្លី ដោយសារគំរោងទាំងនោះមិនបានផ្លាស់ប្តូរទំនាក់ទំនងមិនស្មើភាព គំរោងមួយចំនួនពុំមាននិរន្តរភាពឡើយ៕ បញ្ហាសាមញ្ញមួយនៃគំរោងស្ត្រីក្នុងការអភិវឌ្ឍ គឺថាគំរោងនោះមិនបានយកចិត្តទុកដាក់ទៅលើមុខងារចំរុះរបស់ស្ត្រី ឬ ថាគំរោងនោះមិនបានគិតគូរឱ្យបានដិតដល់នូវភាពបត់បែនពេលវេលា និង កំលាំងពលកម្មរបស់ស្ត្រី៕

ភាពខុសគ្នាធំបំផុតរវាងស្ត្រីក្នុងការអភិវឌ្ឍ (WID) និង យេនឌ័រ និង ការអភិវឌ្ឍ (GAD) គឺថា គំរោងស្ត្រីក្នុងការងារអភិវឌ្ឍជាធម្មតាមិនឈរលើមូលដ្ឋាននៃការវិភាគយេនឌ័រឱ្យបានល្អិតល្អន់ឡើយ៕ វិធីសាស្ត្រយេនឌ័រ និង ការអភិវឌ្ឍគឺពឹងផ្អែកទៅលើការវិភាគយេនឌ័រ៕

តាមពិត ចាំបាច់ត្រូវមានអន្តរាគមន៍សំរាប់បញ្ហាស្ត្រី និងបុរសដាច់ដោយឡែកពីគ្នាម្តងម្កាល ដែលអាចបំពេញគំនិតផ្តួចផ្តើមយេនឌ័រ៕ ការស្រាវជ្រាវបង្ហាញថា ភាពជោគជ័យនៃសកម្មភាពកំណត់តាមភេទ និង យេនឌ័រមានទំនាក់ទំនងផ្ទាល់ជាមួយនឹងកំរិតនៃការវិភាគយេនឌ័រ៕

យេនឌ័រ និង អភិវឌ្ឍ *(GAD)*៖ វិធីសាស្ត្រយេនឌ័រ និង ការអភិវឌ្ឍយកចិត្តទុកដាក់លើការធ្វើអន្តរាគមន៍ដោះស្រាយទំនាក់ទំនងយេនឌ័រមិនស្មើភាព ដែលទប់ស្កាត់ការអភិវឌ្ឍអសមធម៌ និងជាញឹកញាប់រារាំងស្ត្រីមិនឱ្យចូលរួមក្នុងសកម្មភាពការងារបានពេញលេញ៕ យេនឌ័រ និង អភិវឌ្ឍន៍ព្យាយាមជំរុញស្ត្រី និង បុរសឱ្យចូលរួមធ្វើការសំរេចចិត្ត និង ចែករំលែកផលប្រយោជន៍ ៕ វិធីសាស្ត្រនេះ ជាញឹកញាប់មានគោលដៅបំពេញតំរូវការជាក់ស្តែង និងលើកកំពស់ផលប្រយោជន៍ជាយុទ្ធសាស្ត្រ ៕ វិធីសាស្ត្រយេនឌ័រ

និង ការអភិវឌ្ឍមួយទទួលបានជោគជ័យ តំរូវឱ្យមានការប្តេជ្ញាជាប់ជាប្រចាំពីគ្រប់មជ្ឈដ្ឋាន។

តំរូវការជាក់ស្តែង: គឺជាតំរូវការចាំបាច់ប្រចាំថ្ងៃ ដូចជា ទឹក ទីជំរក និង អាហារ ។

ផលប្រយោជន៍យុទ្ធសាស្ត្រ : ការធ្វើអន្តរាគមន៍ដើម្បីកំណត់ពីផលប្រយោជន៍ យុទ្ធសាស្ត្រយកចិត្តទុកដាក់លើបញ្ហាជាគន្លឹះទាក់ទងនឹងស្ថានភាពមិនស្មើគ្នារបស់ស្ត្រី(ជួនកាល ស្ថានភាពមិនស្មើគ្នារបស់បុរស) និង វិសមធម៌យេនឌ័រ។ ផលប្រយោជន៍ជាយុទ្ធសាស្ត្រ គឺជាផលប្រយោជន៍រយៈពេលវែងជាធម្មតា មិនមែនជាសំភារៈ និង ជាញឹកញាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងការផ្លាស់ប្តូររចនាសម្ព័ន្ធក្នុងសង្គមទាក់ទងនឹងស្ថានភាព និង សមធម៌ស្ត្រី ។ ការផ្លាស់ប្តូរទាំងនេះរួមមាន ការផ្លាស់ប្តូរច្បាប់ឱ្យមានសិទ្ធិសេរីភាពស្មើគ្នា ឱ្យមានជំរើសបង្កើតកូន និង លើកកំពស់ការចូលរួមលើការសំរេចចិត្ត។

នរណាអាចជួយបាន?

សូមទំនាក់ទំនងជាមួយការិយាល័យយូណេស្កូ ឬ យូនីសេហ្វ ដែលនៅតាមប្រទេសរបស់អ្នក ដើម្បីពិភាក្សាអំពីជំនួយតំរូវការបច្ចេកទេស ។ ខាងក្រោមនេះជាវែបសាយដែលមានអត្ថប្រយោជន៍ក្នុងបញ្ហានេះ :

វែបសាយ:

http://www.undp.org	gives access to information related to gender and UNGEI, such as key documents, resources, training material, good practices, and link to other relevant websites.
http://www.undg.org/gender/	Contains comprehensive geder main-streaming, learning, and information packages.
http://www.sage.aed.org/	A substantive website providing manuals and work docments on strategies to promote girls' educaiton.
http://www.fawe.org	Provides experiences in girls' educaiton in Africa.
http://www.unescobkk.org/gender	Provides information on experiences in girls' education in Asia and thePacific as well as resources, guides and studies aimed at promoting Gender Equality in Education.

http://www.ioe.ac.uk	Gives update on the Gender, Development and Education: Beyond Access Project, funded by DFID and coordinated by academics from the Institute of Education, London and Oxfam UK.
http://www.id21.org	Id21 is a fast-track research reporting service, witha special focus on education, aimed at bringing UK-based development research findings and policy recommendations to policy makers and development practitioners worldwide. Includes many items on girls, gender and HIV/AIDS in the context of education.

Flagship Programme websites:

Literacy	www.unesco.org/education/litdecade
FRESH	For more information on Effective School Health, contact Anna Maria Offman, email: *am.hoffmann@unesco.org* You can also consult the following website: *http://www.schoolsandhealth.org* which provides information on FRESH, HIV/AIDS and Education, school nutrition, country programmes and resources on health isseus in the context of the school.
ECCE	*www.ecdgroup.com* *www.ecdgroup.org/coordinators_notebook.* asp is a site in the previous website called 'Coordinators'Noteook' and provides a synthesis of the most recent information on topics of interest to people concerned about the well-being of young children and their families.

You can register and receive updated information for free.

HIV/AIDS For information on AIDS and education: *http://www.unesco.org, pages related to HIV/AIDS; http://www.unicef.org; http://www.unicef.org/lifeskills/index_8657.html.*

Publication and Documents

ABEL/USAID, *Beyond Enrolment: A Handbook for Improving Girls' Experiences in Primary Classrooms*, Creative Associates International, Washington DC, 1996.

Creative Associates International, *Toolkit for assessing and Promoting Equity in the Classroom*, 2003, available on-line at www.caii.net.

Kane, E., *Guide for Task Managers: Identifying Problems and Interventions in Girls' Education*, Asia Technical Department, World Bank, Washington DC, 1996.

Leo-Rhynie, E., "*A Quick Guide to Gender Mainstreaming in Education*,"Institute of Development and Labour Law, University of Cape Town, South Africa, page 48, 1999.

Rush, A., *Starting Now: Strategies for Helping Girls Complete Primary Education*,SAGE, Washington DC, 2000,available on-line at *http://sage.aed.org*

Stromquist, N. P., "Increasing girls'and women's participation in basic education," in *Fundamentals of Educational Planning (no.56)*, UNESCO International Institute for Educational Planning, Paris, 1997.

Williams, H., *Multisectoral Strategies for Advancing Girls' Education: Principle & Practice*, SAGE, Washington DC, 2001, available on-line at *http://sage.aed.org*

UNESCO, *“Education for all: Gender equality in non-formal basic education: A strategic framework”*, working document, 2001.

UNESCO, *A Toolkit for Promoting Gender Equality in Education*, Gender in Education Network, UNESCO Bangkok, 2003.

UNESCO, *Embracing Diversity: Toolkit for Creating Inclusive, Learning-Friendly Environments*,UNESCO Bangkok, 2003.

UNICEF, HIV/AIDS Education: A Gender Perspective. Tips and Tools, 2002 (contact: www.unicef.org).